

Svenljunga kommun
barnutbildning@svenljunga.se

2023-03-13
Dnr SI 2022:583

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolor i kommuner
med låg utbildningsnivå vid Mogaskolan 7–9 i
Svenljunga kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning avseende med vilken kvalitet Mogaskolan 7–9 arbetar för att genom undervisning och studie- och yrkesvägledning stärka elevernas tillit till den egna förmågan, ge dem möjlighet till utveckling och en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Granskningen omfattar årkurserna 7–9 vid den aktuella skolan.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolor i kommuner med låg utbildningsnivå \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se).

Beslut:

Skolinspektionens bedömningar

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Mogaskolan 7–9 i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som *i flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i flera delar* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever ges stöd, stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer och så att eleverna får kontinuerlig återkoppling som innehåller information om sina styrkor och hur de kan utvecklas mot målen. Lärarna behöver också i högre grad förmedla höga förväntningar på eleverna i utformningen av undervisningen.
- Rektorn behöver i högre grad skapa förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Detta innefattar att i högre grad analysera kunskapsresultaten över tid som underlag för att utveckla undervisningen, samt följa upp och säkerställa att de utvecklingsinsatser som genomförs för att utveckla undervisningen också implementeras i all undervisning som eleverna ges.
- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i högre utsträckning problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Rektorn behöver skapa förutsättningar för detta arbete genom att tydliggöra sina förväntningar, inventera och tillgodose lärarnas behov av kompetensutveckling samt säkerställa att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som en resurs för lärarna i arbetet med integreringen av vägledningen.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 8 september 2023 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:583) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Lärarna utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Vid behov samverkar lärarna och elevhälsan för att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer.
- Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Lärarna ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som i *flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna delvis möter och stimulerar eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer. Lärarna använder olika metoder i undervisningen för att stimulera elever på olika kunskapsnivåer, men tar inte alltid hänsyn till elevernas förändrade behov, och alla lärare ger inte eleverna det lärarstöd de är i behov av för att de ska komma vidare i sitt lärande.

Undervisningen är inte heller i alla delar utformad så att den ger uttryck för höga förväntningar på eleverna, om än lärarna i tilltal och bemötande av eleverna ger uttryck för höga förväntningar. Vidare finns inte någon samverkan mellan lärarna och elevhälsan kring att stimulera elever utifrån olika kunskapsnivåer i undervisningen, annat än kring elever som har svårigheter av olika slag.

Granskningen visar vidare att lärarna delvis ger eleverna återkoppling och uppmuntran. Lärarna tydliggör vilka mål eleverna arbetar mot, men alla lärare ger inte eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och

kunskapsnivåer, och som innehåller information om hur eleverna kan utvecklas ännu mer. Lärarna stärker inte heller alltid elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för ansträngningar och framsteg de gör. Det skiljer sig också åt mellan olika ämnen om och i vilken mån lärarna låter eleverna få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande för att synliggöra deras framsteg.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation till fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan. identifierat att skolan behöver utveckla arbetet inom området.

Motivering

Eleverna får delvis stimulans utifrån sina kunskapsmässiga nivåer

Granskningen visar att lärarna delvis möter och stimulerar eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer. Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att lärarna använder olika metoder i undervisningen för att stimulera elever på olika kunskapsnivåer, men att de inte alltid tar hänsyn till elevernas förändrade behov. Såväl lärarna som eleverna ger exempel på att de arbetar med uppgifter utan tak, i vissa ämnen med läromedel på olika svårighetsnivåer och med svårare extrauppgifter samt att lärarna utformar uppgifter så att alla elever ska kunna känna att de lyckas. Av intervjuer med elever, lärare och specialpedagog framgår samtidigt att lärarna inte alltid tar hänsyn till elevernas förändrade behov av utmaningar. Eleverna beskriver att det skiljer sig åt i vilken mån lärarna utmanar dem vidare i skolarbetet, och att ansvaret för detta i vissa ämnen läggs på eleverna själva. Vissa elever ger också exempel på att de i några ämnen blir sysslösa när de är klara med sina arbetsuppgifter.

Av intervjuer med elever, lärare och specialpedagog framgår vidare att eleverna delvis ges ett aktivt lärarstöd för att de ska komma vidare i sitt lärande. Flera lärare ger exempel på att de utformar undervisningen på ett sätt som ska stödja elevernas lärande. Dessa lärare arbetar exempelvis med en tydlig lektionsstruktur, visuellt stöd, gemensamma genomgångar och vid behov individuella genomgångar. Eleverna och specialpedagogen ger dock även exempel på undervisning där lärarna inte lika aktivt ger eleverna lärarstöd, och inte förklarar på ett sätt som gör att eleverna kommer vidare i sitt lärande. Av intervjuer med lärarna och specialpedagogen framkommer vidare att lärarna har en fungerande samverkan med elevhälsan kring arbetet med att stimulera elevernas lärande i undervisningen när det gäller elever som har svårigheter av olika slag. Enligt rektorn, lärarna och specialpedagogen finns samtidigt inte någon generell samverkan mellan lärarna och elevhälsan för att stimulera elever utifrån olika kunskapsnivåer. Lärarna berättar att elevhälsan har ont om tid, att det därför inte är naturligt att samverka

generellt kring hur undervisningen kan utformas, och att de exempelvis aldrig diskuterar hur elever med hög kunskapsnivå kan utmanas i undervisningen.

Granskningen visar vidare att lärarna delvis utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Såväl lärarna som eleverna beskriver att lärarna överlag visar höga förväntningar på eleverna i tilltal och bemötande av eleverna, även om lärarna inte alltid når fram till elever som går i klasser där många är omotiverade. Elever i samtliga intervjuade elevgrupper säger att lärarna hela tiden verbalt uppmuntrar eleverna att göra sitt bästa. Både eleverna och lärarna ger också exempel på att de flesta lärarna uttrycker höga förväntningar genom att ge eleverna svårare extrauppgifter och genom att eleverna får vidareutveckla sina arbeten i flera steg. Elever i vissa klasser beskriver dock samtidigt att delar av undervisningen inte är utformad på ett sätt som förmedlar höga förväntningar på dem. De berättar att de i ganska många ämnen får göra vad de vill när de är klara med sina arbetsuppgifter, och att lärarna ibland bara säger att de ska göra något på datorn. Eleverna berättar att de då spelar eller pratar om annat än lektionsinnehållet, vilket bekräftas av vissa lärare.

Eleverna får delvis uppmuntran och återkoppling som stärker tilliten till den egna förmågan

Granskningen visar att vissa lärare i begränsad utsträckning ger eleverna uppmuntran och bekräftelse för ansträngningar och framsteg de gör. Av intervjuer med lärare och elever framgår att vissa lärare är generösa med beröm som handlar om de framsteg eleverna gjort och att de i flera fall låter eleverna få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande. Lärarna ger flera exempel på att de försöker förmedla till eleverna att de har potential och att de kan lyckas om de försöker. Vissa lärare berättar att de väljer ut elever med lågt självförtroende och "värmebombar" dem, vilket innebär att de medvetet riktar positiv uppmärksamhet till dessa elever i situationer där de visat ansträngningar. Enligt eleverna skiljer det sig dock åt mellan lärarna i vilken mån de ger eleverna beröm och uppmuntrar dem att tro på sig själva. De berättar att vissa lärare är bra på att berömma dem för deras framsteg såväl individuellt som i grupp, exempelvis kopplat till provresultat eller till deras arbete under lektionerna. Elever från vissa klasser upplever dock att de flesta lärarna är dåliga på att uppmuntra dem. De ger exempel på att lärare efter prov kan säga att de gjort bra ifrån sig, men att de i övrigt sällan får reda på om de gjort något bra. Såväl lärarna som eleverna berättar också att skiljer sig åt mellan olika ämnen om och i vilken mån lärarna låter eleverna få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande och sina målsättningar.

Granskningen visar vidare att alla lärare inte ger eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer. Flera lärare beskriver att de individuellt, skriftligt och muntligt, ger elever återkoppling på hur de ligger till i sin kunskapsutveckling. De ger också exempel på att återkopplingen innehåller information om hur eleverna kan utvecklas ännu mer och att de på olika sätt

säkerställer att eleverna förstått den återkoppling de ges. Lärarna beskriver samtidigt att det skiljer sig åt i vilken mån deras återkoppling är anpassad till elevernas olika behov och kunskapsnivåer och vissa lärare berättar att deras återkoppling till eleverna främst sker på gruppnivå. Alla elevgrupper uppger att lärarna är bra på att tydliggöra vilka mål de arbetar mot. Eleverna från flera klasser uppger dock att det skiljer sig åt mellan lärare om och i vilken mån de i sin återkoppling är framåtsyftande och informerar eleverna om vad de konkret ska göra för att nå längre i sin kunskapsutveckling. Elever från flera klasser ger exempel på att vissa lärare är duktiga på det, och som visar dem konkreta exempel på olika kunskapsnivåer, medan andra lärare inte utvecklar vad eleverna kan förbättra och hur de ska gå tillväga utan lägger det ansvaret på eleven själv att ta reda på.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext¹ kan präglade skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn agerar vid behov för att förändra en låg förväntansbild. Rektorn försäkrar sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.
- Rektorn ser till att det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Efter uppföljningar av elevresultat och skolans arbetsprocesser vidtar rektor vid behov åtgärder för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Rektorn förmedlar att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *flera delar* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

¹ Det omgivande samhället.

Granskningen visar att rektorn verkar för att skapa engagemang för skolarbetet hos personal, vårdnadshavare och elever. Rektorn har god kännedom om skolans lokala kontext och hur den påverkar skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas inställning till skolarbetet. Vidare arbetar rektorn också för att motverka en låg förväntansbild som i vissa fall förekommer hos skolans personal. Rektorn förmedlar också till skolpersonalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet, samt verkar aktivt för ett förtroendefullt samarbete mellan skolan och hemmen.

Granskningen visar vidare att rektorn delvis skapar förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. För att skapa ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling involverar rektorn skolpersonalen i uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling. Rektorn följer också upp skolans arbetsprocesser, elevernas kunskapsresultat och efterfrågar elevernas upplevelser av undervisningen. Rektorn analyserar dock endast delvis elevernas kunskapsresultat för att ta fram underlag för att utveckla undervisningen. Rektorn säkerställer inte heller fullt ut att det som kommer fram i analysen av elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser leder till reella utvecklingsåtgärder som gynnar undervisningen och att de utvecklingsinsatser som genomförs implementeras i all undervisning.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn skapar engagemang för skolarbetet genom att uppmärksamma den lokala kontextens betydelse

Granskningen visar att rektorn uppmärksammar den lokala kontextens betydelse för inställningen till skolarbete. Av intervju med rektorn framgår att hen skapar sig en bild av faktorer som finns i skolans kontext, som kan påverka skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas inställning till skolarbete negativt, så som en låg utbildningsnivå och drogproblematik i samhället. Rektorn beskriver också att den låga utbildningsnivån i kommunen medför att vårdnadshavarna till skolans elever tenderar att ställa lägre krav på att deras barn ska lyckas bra i sitt skolarbete, och att en negativ inställning till skola bland vårdnadshavarna också tenderar att överföras till eleverna. Rektorn beskriver vidare att hen är uppmärksam på om skolans kontext inverkar på personalens inställning och förväntningar, bland annat genom individuella auskultationer hos lärarna. Studie- och yrkesvägledaren och specialpedagogen berättar också att de för samtal med rektorn om lärarnas inställning och förväntningar. Det kan exempelvis handla om att elever inte upplever att alla lärare har ett bemötande som bekräftar dem i undervisningen

samt att lärare ibland kan uttrycka en uppgivenhet kring omotiverade elever och att elevernas resultat beror på eleverna själva. Rektorn berättar att hen överlag inte upplever att skolans kontext påverkar lärarnas förväntningar på elever negativt, och att det delvis kan kopplas till att majoriteten av personalen inte är bosatta i kommunen.

Granskningen visar vidare att rektorn har uppmärksammat att det finns tecken på att elevernas inställning och engagemang påverkas negativt av så kallade kamrateffekter. Såväl rektorn som lärarna och elever i vissa klasser beskriver att det finns tydliga kamrateffekter vad gäller elevernas inställning till skolarbete, både i positiv och negativ bemärkelse. Lärarna berättar att elevernas motivation skiljer sig mycket åt mellan olika klasser, och att detta är kopplat till hur motivationen för skolarbete ser ut bland de elever som får en stark position och ledarroll i respektive klass. Rektorn och personalen berättar också att skolan arbetar mycket för att bryta mönster avseende kamrateffekter och att arbetet ger effekt, även om de inte lyckas fullt ut i alla klasser. Exempelvis genomför studie- och yrkesvägledaren motiverande samtal med de elever som inte är motiverade att delta på lektioner och som riskerar att påverka andra elever.

Rektorn skapar engagemang för skolarbetet genom att motverka en låg förväntansbild

Granskningen visar att rektorn arbetar för att motverka en låg förväntansbild hos skolpersonal och vårdnadshavare och för att försäkra sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga. Såväl rektorn och lärarna som studie- och yrkesvägledaren och specialpedagogen beskriver att skolledningen förmedlar till skolpersonalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet. Rektorn beskriver också att hen agerar i de fall lärare uttrycker snäva förväntningar på eleverna och att hen är aktiv i arbetet med att utveckla personalens förhållningssätt genom riktade och generella insatser både på såväl individ- som skolenivå. Rektorn ger exempel på att lärarnas tillit till elevernas förmåga i vissa fall påverkas negativt av att de inte lyckas bygga en god relation till eleverna, och att hen som ett sätt att motverka detta ibland låter lärarna byta grupper med varandra. Som en del av skolans övergripande vision "Vi vidgar världen" har skolan också under de senaste åren arbetat med att utveckla ett formativt arbetssätt i undervisningen, vilket enligt rektorn stärker lärarnas arbete med att ge uttryck för höga förväntningar på eleverna.

Granskningen visar också att rektorn verkar aktivt för ett förtroendefullt samarbete mellan skolan och hemmen för att påverka inställningen till skola. Rektorn berättar att skolan arbetar aktivt med att få vårdnadshavarna att känna tillit till skolans arbete och förstå att det idag är viktigare än tidigare att skaffa sig åtminstone en gymnasieutbildning för att klara sig på arbetsmarknaden. Specialpedagogen och studie- och yrkesvägledaren berättar också att rektorn arbetar mycket för att förbättra samarbetet med vårdnadshavarna, att skolpersonalen står enade i att

försöka förmedla vikten av samverkan till vårdnadshavarna, och att samarbetet förbättrats över tid. De ger exempel på olika sammanhang där skolan bjuder in vårdnadshavarna för att informera dem om skolans arbete, exempelvis till föräldramöten, till motiverande samtal med sitt barn och studie- och yrkesvägledaren eller elevhälsopersonal och till att vara med på skolan. Specialpedagogen beskriver att skolpersonalen under dessa tillfällen försöker få vårdnadshavarna att förstå meningsfullheten i skolans arbete och förmedla hur viktiga vårdnadshavarna är i arbetet med att motivera deras barn till skolarbete.

Rektorn skapar endast delvis förutsättningar för elevernas möjlighet till kunskapsutveckling

Granskningen visar att rektorn skapar ett skolgemensamt utvecklingsarbete genom att involverara lärarna och övrig personal i uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling och skolans arbetsprocesser. Lärarna, studie- och yrkesvägledaren och specialpedagogen berättar att de är involverade i uppföljning och analys av elevers kunskapsresultat på individ- och klassnivå. Lärarna beskriver att de i ämneslag, efter att de satt betyg, diskuterar hur kunskapsresultaten utvecklas i sina undervisningsämnen avseende de klasser de undervisar. Enligt lärarna och specialpedagogen ingår också elevers individuella kunskapsresultat i de diskussioner som förs kring elever med stödbehov.

Granskningen visar vidare att rektorn följer upp elevresultat och skolans arbetsprocesser. Rektorn berättar exempelvis att hen följer upp skolans arbetsprocesser genom kontinuerliga samtal och möten med lärarna, studie- och yrkesvägledaren och elevhälsopersonal, genom individuella auskultationssamtal med respektive lärare och genom läsårsutvärderingar. Hen ger exempel på att uppföljningen innefattar hur lärarna genomför sin undervisning samt hur studie- och yrkesvägledarens och elevhälsans arbete bedrivs. Rektorn beskriver också att hen i sin uppföljning efterfrågar elevernas synpunkter och upplevelser av undervisningen. Hen har exempelvis under innevarande läsår uppdragit åt lärarna att inhämta elevernas synpunkter på om de upplever sig få den hjälp de behöver och om de förstår målen för lektionerna.

Vidare visar granskningen att rektorn delvis analyserar och söker förklaringar till elevers kunskapsresultat för att ta fram underlag för att utveckla undervisningen. Rektorn beskriver att hen analyserar hur elevernas kunskapsresultat ser ut på individ-, och klassnivå. Exempelvis analyserar hen hur kunskapsresultaten för specifika elever och klasser utvecklas mellan årskurserna 6–9, om det finns stora skillnader mellan olika klasser, och om de riktade insatser som genomförts har gett resultat. Rektorn beskriver samtidigt att hen inte analyserar kunskapsresultaten i årskurs 9 i någon högre utsträckning eftersom det då är för sent att göra insatser för att höja just dessa elevers kunskapsresultat. Hen jämför exempelvis inte andelen elever i årskurs 9 som nått kunskapskraven i alla ämnen över tid. Enligt Skolverkets offentliga statistik avseende skolans kunskapsresultat över tid kan

Skolinspektionen konstatera att det finns vissa övergripande mönster för skolan gällande kön och socioekonomisk bakgrund. Sett till kunskapsresultaten de tre senaste läsåren är exempelvis flickornas genomsnittliga meritvärde sjunkande och pojkars stigande, och meritvärdet för elever med vårdnadshavare som har lägre utbildningsnivå är sjunkande. (Se vidare information om elevernas kunskapsresultat i *Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter*.) Enligt rektorn har skolan inte uppmärksammat sådana mönster.

Granskningen visar vidare att rektorn inte fullt ut säkerställer att det som kommer fram i analysen av elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser leder till reella utvecklingsåtgärder som gynnar undervisningen. Rektorn ger flera exempel på att hen är engagerad i att utveckla undervisningspraktiken avseende såväl ämnen som enskilda lärare. Exempelvis arbetar hen tillsammans med lärarna för att utveckla undervisningen i ämnet svenska utifrån att ha identifierat att elever som börjar i årskurs 7 har bristande läs- och skrivkunskaper. Rektorn ger också exempel på skolövergripande utvecklingsarbeten som genomförs för att gynna alla elevers kunskapsutveckling, så som att skolan under innevarande läsår arbetar i samverkan med Specialpedagogiska myndigheten för att utveckla tillgängliga lärmiljöer. Lärarna berättar dock att de har svårt att se hur skollärdningen tar deras analyser till vara, annat än att de på eget initiativ kan genomföra förändringar i sin egen undervisning. Av intervjuer med elever och personal framgår också att rektorn inte fullt ut följer upp och säkerställer att de skolövergripande utvecklingsinsatser som genomförs för att stimulera eleverna implementeras i all undervisning. Skolan har exempelvis genomfört ett utvecklingsarbete gällande att lärarna ska arbeta formativt i undervisningen. Av intervjuer med elever och personal framgår att insatserna kring formativt arbete heller inte implementerats i all undervisning.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning inslag som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval integreras i undervisningen. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Lärarna förmedlar en positiv syn på skolarbete och betydelsen av skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i undervisningen och bidrar därigenom till att synliggöra faktorer² som kan påverka studie- och

² Såsom socioekonomisk bakgrund, kön och kulturell bakgrund.

yrkesval. Lärarna visar i undervisningen upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval.
--

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Av granskningen framgår att lärarna endast delvis förmedlar en positiv syn på skolarbete i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval. De kopplar endast i viss mån samman skolämnen med vägledning inför elevernas framtida val och visar i viss mån på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter, för att bidra till ökad motivation. Lärarna synliggör också i liten mån en bred vy av möjliga studie- och yrkesval och faktorer som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar endast i begränsad utsträckning en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher, och ger eleverna få möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. Lärarna problematiserar också i begränsad utsträckning och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Lärarna skapar endast delvis en positiv syn på skolarbete genom att framhålla skolarbetets betydelse för elevernas framtida studie och yrkesval.

Granskningen visar att lärarna endast i viss mån kopplar samman undervisningen i olika skolämnen med vägledning inför elevernas framtida studie- och yrkesval. I intervjuer med såväl elever som lärare framkommer att det skiljer sig åt mellan lärare och ämnen om och i vilken mån de drar paralleller mellan undervisningens innehåll och möjliga studie- och yrkesval. Flera lärare ger exempel på att de ibland drar paralleller mellan undervisningsinnehållet och olika yrken, så som inom programmering, svetsning, kriminalteknik och matlagning. Det framkommer dock också exempel på lärare som inte brukar koppla undervisningen till möjliga studie- och yrkesval. Elever i årskurs 8 beskriver exempelvis att det finns undervisningsinnehåll som de inte ser någon nytta med att lära sig, och att lärarna inte visar exempel på, eller låter elever fundera över, hur kunskaper i olika ämnen kan ha betydelse för elevernas möjligheter till framtida val av studier och yrken. Lärarna uppger också att de skulle kunna koppla undervisningen till utbildningar och yrken på ett mer planerat och tydligt sätt för att nå alla elever.

Granskningen visar vidare att lärarna i viss mån visar på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter, för att bidra till ökad motivation. Såväl lärarna som eleverna beskriver att det på skolan, framförallt i vissa klasser, finns många omotiverade elever. Lärarna, rektorn och eleverna berättar också att det är vanligt att elevernas tankar om vad de vill studera vidare och arbeta med väcks först under årskurs 9, och att det för vissa elever då är för sent att inhämta de kunskaper och nå de slutbetyg som krävs för att de ska komma in på den gymnasieutbildning de önskar. Lärarna beskriver att de därför försöker få elever att förstå att de gör skolarbetet för sin egen skull och framtid. Lärarna och samtliga elevgrupper beskriver samtidigt att lärarna generellt inte tar reda på elevernas ambitioner och framtidsmål i undervisningen. Lärarna och elever i årskurs 9 ger exempel på att det dock i viss mån förekommer att lärarna utanför den ordinarie ämnesundervisningen intresserar sig för elevers framtidsmål, exempelvis under lunchtid eller under elevernas tid med "ansvarslärare".

Eleverna får endast en begränsad vy av möjliga studie- och yrkesval i undervisningen

Granskningen visar att lärarna endast i viss mån visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher och att de ger eleverna få möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. Eleverna och lärarna ger få exempel på att eleverna får möta innehåll i undervisningen som handlar om utbildningar och yrken. De beskriver också att eleverna sällan får utrymme att prata om eller reflektera över framtida studier och yrken under lektionstid. Eleverna i årskurs 8 berättar att de alls inte pratat om eller arbetat med moment som handlar om olika utbildningar och yrken i undervisningen. Eleverna i årskurs 9 ger exempel på att de i samband med skolprojekt, så som friskolemässan och gymnasiebesök, pratar kring det i undervisningen i vissa ämnen. Lärarna ger exempel på att det inom undervisningen i samhällsorienterande ämnen ingår att i samband med elevers praktiska arbetslivsorientering (prao) prata om arbetsmarknad, men att de därutöver inte planerar för inslag i undervisningen som handlar om olika utbildningar och yrken. Såväl elever som lärare ger exempel på att det förekommer oplanerade diskussioner och studier och yrken i det fall enskilda elever ställer frågor kring det och att lärare då kan berätta för eleverna om sina egna val i livet.

Granskningen visar vidare att lärarna i liten mån synliggör faktorer som kan begränsa elevernas syn på möjliga studie- och yrkesval. Av intervjuer med elever och vissa lärare framkommer att det på skolan finns exempel på traditionella föreställningar kopplat till socioekonomiska faktorer i skolans närsamhälle som påverkar elevernas tankar om sin framtid negativt. Flera lärare berättar exempelvis att det finns elever med hög kapacitet som uttrycker att de inte behöver prestera högt i skolan eftersom de ändå ska ta över föräldrarnas verksamhet på gården eller arbeta som egenföretagare. Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår dock

att lärarna sällan problematiserar och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Eleverna känner inte heller igen att de pratat om mans- och kvinnodominerade yrken och kan inte komma på något tillfälle där de i undervisningen träffat eller läst om personer som gjort otraditionella yrkesval. Lärarna ger enstaka exempel på att det förekommit att de uppmärksammat elever om hur vissa yrken ofta framställs kopplat till ålder och kön, men att de inte problematiserat kring föreställningar utifrån social och kulturell bakgrund. De anger att en orsak till detta är sådana diskussioner riskerar att komma för nära elevernas egna hemförhållanden, att vårdnadshavarna skulle kunna ta det personligt, och att de skulle kunna uppleva att deras eget livsval inte duger.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Rektorn förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till såväl studie- och yrkesvägledaren som till lärarna. Rektorn ger förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Granskningen visar att rektorn endast delvis förmedlar betydelsen av att ge eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar endast på vissa sätt till personalen att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv för att ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar dock inte på ett tydligt sätt att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen, och försäkrar sig inte heller om att det sker. Vidare ger rektorn endast i liten mån förutsättningar för en integrerad studie och yrkesvägledning i undervisningen. Rektorn säkerställer inte lärarnas kompetens inom området, och ser inte till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet. Granskningen visar vidare att rektorn endast till viss del ser till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn förmedlar delvis betydelsen av att eleverna får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att rektorn delvis förmedlar betydelsen av ge eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval till personalen. Enligt lärarna har rektorn inte på något tydligt sätt förmedlat att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i sin undervisning. Lärarna uppger att de inte haft någon diskussion kring detta där rektorn varit delaktig. Av intervjuer med rektorn och personalen framgår att rektorn dock på andra sätt förmedlar att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv gällande studie- och yrkesval. Skolan har en vision kallad "Vi vidgar världen", och rektorn beskriver att denna vision på olika sätt ligger till grund för skolans utvecklingsarbeten och skolövergripande projekt. Rektorn och lärarna ger exempel på sådana projekt som syftar till att visa eleverna på vilka utbildningsvägar och yrken som finns. Ett exempel är att skolan intervjuat elever som tidigare gått på skolan, som valt olika typer av utbildningar och yrken, och resultatet av detta visas som bildspel i elevernas uppehållsrum.

Av intervjuer med rektorn, lärarna och eleverna framgår också att rektorn organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Varje år arrangerar skolan exempelvis en friskolemässa för elever i årskurserna 7-9 elever i årskurs 9 besöker flera olika kommunala gymnasieskolor. Skolan har också ett samarbete med näringslivet och bjuder in egenföretagare och företrädare från olika lokala företag som föreläser om vilka typer av tjänster som finns på deras arbetsplatser.

Rektorn ger endast i liten mån förutsättningar för en integrerad studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att rektorn inte försäkrar sig om att lärarna är införstådda med att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen. I intervju med lärarna berättar de att de uppfattar det som att det är upp till respektive lärare om och i vilken mån de integrerar studie- och yrkesvägledning i sin undervisning, och vissa lärare känner inte heller till skolans plan för studie- och yrkesvägledning. Rektorn berättar att hen har kännedom om detta, och beskriver att all personal ännu inte ser studie- och yrkesvägledning som sitt ansvar. Såväl rektorn som studie- och yrkesvägledaren och lärarna beskriver vidare att rektorn inte ser till att studie- och yrkesvägledares kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie och yrkesvägledning i undervisningen. De beskriver studie- och yrkesvägledaren som både aktiv och kunnig i sin roll, men att

det inte finns något forum, avsatt tid eller uttryckta förväntningar från rektorn på sådan samverkan. Lärarna berättar att det i huvudsak är upp till varje enskild lärare att ta initiativ till sådant stöd och enligt såväl lärarna som studie- och yrkesvägledaren sker det varken med någon systematik eller i någon större omfattning. Lärarna uttrycker också ett motstånd till att ta sådana initiativ med anledning av att de upplever studie- och yrkesvägledaren som upptagen med anordnandet av prao, mässor och enskilda motivationssamtal med elever. Enligt rektorn har hen inte heller tagit reda på vilken eventuell kompetensutveckling lärarna är i behov av för att implementera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Lärarna berättar också att de ser det som svårt att integrera studie- och yrkesvägledning i vissa ämnen. En lärare berättar också att hen genom sin lärarutbildning inte heller fått relevant kompetens för att integrera studie- och yrkesvägledning i sin undervisning. Enligt rektorn arbetar skolan under innevarande läsår inte heller med att utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen utan har valt att prioritera arbetet med tillgängliga lärmiljöer.

Rektorn ger till viss del förutsättningar för en vägledning som vidgar elevernas perspektiv

Av granskningen framgår att rektorn till viss del ser till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn beskriver i intervju en medvetenhet om hur faktorer i skolans lokala kontext, kopplat till elevers sociala och kulturella bakgrund, påverkar elevernas föreställningar om sina framtida val av studier och yrken, och att eleverna utifrån sådana faktorer har behov av att vidga sina vyer. Enligt rektorn bedriver skolan dock inte något målinriktat eller systematiskt arbete för att elevernas framtida val av studier och yrken inte ska begränsas utifrån sådana faktorer annat än att genom olika skolövergripande aktiviteter och projekt visa eleverna på olika utbildningar och yrken som finns. Hen berättar att skolan utgår ifrån vad eleverna uttrycker att de vill, och att skolan inte lägger någon värdering i det. Av intervju med lärarna och eleverna framkommer också att rektorn i liten mån säkerställer att lärarna arbetar i undervisningen med att problematisera kring och medvetandegöra eleverna om hur bakgrundsfaktorer som kön och social och kulturell bakgrund kan påverka deras framtida val av studier och yrken. Lärarna berättar att de förvisso är medvetna om att de enligt läroplanen ska arbeta för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av stereotypa föreställningar. De beskriver dock att det är svårt, särskilt vad gäller att problematisera kring och medvetandegöra elever om föreställningar kopplat till sociala och kulturella faktorer, och att de inte bedriver ett medvetet eller konkret arbete kring detta. Flera lärare uttrycker också själva en låg medvetenhet om hur traditionella föreställningar kan påverka elevernas framtida val. Vissa lärare uppfattar det inte som att det inte finns faktorer i skolans

kontext som begränsar elevernas tankar, och att det inte är något de funderat över eller diskuterat.

Identifierade utvecklingsområden

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever ges stöd, stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer och så att eleverna får kontinuerlig återkoppling som innehåller information om sina styrkor och hur de kan utvecklas mot målen. Lärarna behöver också i högre grad förmedla höga förväntningar på eleverna i utformningen av undervisningen.

Av granskningen framgår att lärarna inte alltid i undervisningen tar hänsyn till elevernas förändrade behov för att utmana dem utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Lärarna utformar därför heller inte alltid undervisningen på ett sätt som förmedlar höga förväntningar på eleverna. Vidare ger lärarna inte alltid eleverna det lärarstöd de är i behov av för att de ska komma vidare i sitt lärande. Alla lärare ger inte heller eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer, och återkopplingen innehåller heller inte alltid information om hur eleverna kan utvecklas ännu mer. Lärarna stärker inte heller alltid elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för ansträngningar och framsteg de gör. Det skiljer sig också åt mellan olika ämnen om och i vilken mån lärarna låter eleverna få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande för att synliggöra deras framsteg.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.³

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika

³ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.⁴ Även elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.⁵ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att utforma undervisningen så att alla elever ges lärarstöd, stimulans och utmaningar utifrån sin nivå. I detta arbete behöver vissa lärare i högre grad ta hänsyn till elevernas förändrade behov av utmaningar och på så också visa höga förväntningar på eleverna. Det kan exempelvis handla om att tillhandahålla mer avancerade uppgifter när de når en viss nivå eller blir klara med vissa uppgifter. Lärarna kan även utveckla uppgifter som ger möjlighet till såväl breddning som fördjupning och låta eleverna samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering, både ämnesmässigt och tankemässigt. Vissa lärare behöver också utveckla arbetet med att stärka elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Detta kan ske genom att ge eleverna kontinuerlig återkoppling om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. En sådan återkoppling kan beskriva elevernas styrkor och utvecklingsbehov i relation till specifika mål eller uppgifter. Att stärka elevernas tillit till den egna förmågan handlar också om att vara generösa med beröm om de framsteg eleverna gjort genom övning, ansträngning och goda försök. Att uppmärksamma eleverna på deras framsteg kan också ske genom att låta dem träna på självvärdering samt genom kamratåterkoppling, både vad gäller individuellt arbete och i grupp.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets stödmaterial *Att planera, bedöma och ge återkoppling. Stöd för undervisning*⁶ vara värdefullt att använda.

- Rektorn behöver i högre grad skapa förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Detta innefattar att i högre grad analysera skolans kunskapsresultat över tid som underlag för att utveckla undervisningen, samt följa upp och säkerställa att de utvecklingsinsatser som genomförs för att utveckla undervisningen också implementeras i all undervisning som eleverna ges.

Av granskningen framgår att rektorn endast delvis analyserar skolans kunskapsresultat, som underlag för att utveckla undervisningen så att alla elever ska nå så långt som möjligt. Rektorn har exempelvis inte uppmärksammat och

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁵ 3 kap. 2 § skollagen.

⁶ Skolverket (2020). *Att planera, bedöma och ge återkoppling Stöd för undervisning*. Publikationen finns att ladda ner som PDF från Skolverkets webbplats: skolverket.se/publikationer.

analyserat orsakerna till skolans kunskapsresultat över tid, så som att flickornas genomsnittliga meritvärde sjunkit medans pojkarnas har stigit, samt att det genomsnittliga meritvärdet för elever med föräldrar som har för- eller gymnasial utbildning sjunkit. Det framgår också att rektorn inte fullt ut följer upp och säkerställer att de utvecklingsinsatser som genomförs avseende lärarnas arbete med att möta och stimulera alla elever i undervisningen implementeras.

Av läroplanen framgår att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och för att elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.⁷

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn i högre grad skapar förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Det innefattar att i högre grad analysera skolans kunskapsresultat som underlag för att utveckla undervisningen. Genom att jämföra resultat för olika elevgrupper, så som mellan flickor och pojkar, föräldrars utbildningsnivå, eller elever med svensk och utländsk bakgrund, kan man hitta skillnader, mönster och tendenser och dra slutsatser om samband och orsaker. Övergripande mönster i elevernas kunskapsresultat kan utgöra ett värdefullt innehåll i skolans analyser av hur skolan arbetar för att kompensera för elevernas olika förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och därigenom också ingå i skolans underlag för att utveckla undervisningen. Skolinspektionen rekommenderar vidare att rektorn tillsammans med lärarna utvecklar arbetet med att följa upp och säkerställa att de insatser som genomförs för att utveckla undervisningen avseende att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer samt stärka elevernas tillit till den egna förmågan implementeras i all undervisning som eleverna ges.

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i högre utsträckning problematisera och visa på alternativ till traditionella

⁷ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Rektorn behöver skapa förutsättningar för detta arbete genom att tydliggöra sina förväntningar, inventera och tillgodose lärarnas behov av kompetensutveckling samt säkerställa att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som en resurs för lärarna i arbetet med integreringen av vägledningen.

Av granskningen framgår att lärarna i låg utsträckning integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval. Lärarna förmedlar endast delvis en positiv syn på skolarbete i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval. De kopplar endast i viss mån samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida val och visar i viss mån på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter, för att bidra till ökad motivation. Eleverna får endast en begränsad vy av möjliga studie- och yrkesval i undervisningen, och lärarna synliggör också i liten mån faktorer som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar endast i begränsad utsträckning en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher, eller ger eleverna få möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. Lärarna problematiserar också i begränsad utsträckning och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.

Av granskningen framgår också att rektorn inte tydliggjort att uppdraget avseende studie- och yrkesvägledning är hela skolans uppdrag, och försäkrar sig heller inte om att lärarna är införstådda med att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen. Rektorn har heller inte inventerat lärarnas kompetens inom området, och ser inte till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integreringen. Rektorn ser också i liten mån till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Enligt läroplanen har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.⁸

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.⁹ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt

⁸ Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁹ Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.¹⁰

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.¹¹ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹² Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.¹³

Studie- och yrkesvägledningen ska ske integrerat i undervisningen och bidra till att synliggöra dessa faktorer och därmed bidra till självständiga och medvetna val som överensstämmer med individens intressen och fallenhet.¹⁴ Den ska vidga elevernas perspektiv vad gäller möjliga utbildningsvägar, yrken och branscher. Lärare bör i undervisningen utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.¹⁵ Enligt Skolverket har rektorn ansvar för att se till att personalen har möjlighet att skaffa aktuell kunskap om vilka faktorer som påverkar elevers val, vilka föreställningar elever har kring framtida studier och yrken samt hur de faktorerna samverkar.¹⁶

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna med stöd av rektorn utvecklar arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Detta innefattar att lärarna i sin planering och genomförande av undervisningen i högre grad kopplar samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida val, visar en

¹⁰ Lgr 22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

¹¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹³ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

¹⁴ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*, s. 12 och 104.

¹⁵ Skolverket (2013). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Arbeta med studie- och yrkesvägledning*, s. 24-25.

¹⁶ Skolverket (2013). *Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Arbeta med studie- och yrkesvägledning*, s. 24.

bred vy av möjliga studie- och yrkesval, och problematiserar kring till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa eleverna i deras framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn ger förutsättningar för lärarnas arbete genom att tydliggöra skolans uppdrag avseende studie- och yrkesvägledning, inventera och tillgodose lärarnas kompetens inom området samt förtydliga hur studie- och yrkesvägledarens kompetens ska användas som stöd för integreringen. Genom ett medvetet och målinriktat arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen kan eleverna inte bara ges bättre förutsättningar att utveckla sin valkompetens utan också nå ökad motivation till skolarbete.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets forskningsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹⁷ och modulen Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9, då särskilt *Del 4. Normkritiska perspektiv på studie- och yrkesvägledning i undervisningen*, vara värdefulla att använda.¹⁸

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Stina Johansson, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Lena Johansson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Caroline Engskär deltagit.

¹⁷ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹⁸ <https://larportalen.skolverket.se/#/modul/3d-skola-och-arbetsliv/Grundskola/931-studie-yrkesvagledning>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Mogaskolan 7–9 under höstterminen 2022. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Lena Johansson och Johanna Salomonsson.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever i årskurserna 8 och 9.
- Tre gruppintervjuer med lärare i årskurserna 7–9.
- En intervju med personal som har specialpedagogisk kompetens samt skolans studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt officiell statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Mogaskolan 7–9 är en kommunal grundskola belägen i Svenljunga kommun. Skolenheten omfattar totalt 355 elever i årskurserna 7–9. Eleverna är indelade i sex parallella klasser i årskurs 7 och fem parallella klasser i årskurserna 8 och 9. Vid skolenheten arbetar 35 undervisande lärare, varav 26 är legitimerade och 17 saknar behörighet i ett eller flera av sina undervisningsämnen. Skolenheten har tillgång till en specialpedagog samt en studie- och yrkesvägledare med examen från studie- och yrkesvägledarprogrammet, båda med heltidstjänster. Skolenheten leds av en rektor, och lärarna är organiserade i ett arbetslag per årskurs samt i årskursövergripande ämneslag.

Vad gäller skolans socioekonomiska förutsättningar tillhör kommunen *socioekonomiskt blandade områden*, enligt Delmos segregationsbarometer framtagen år 2021. Andelen invånare i kommunen i åldern 16–64 år som har eftergymnasial utbildning är enligt Statistikmyndigheten SCB 19 procent, vilket kan jämföras med motsvarande andel i riket som är 37 procent. Sett till de tre senaste åren har cirka 35 procent av Mogaskolans elever föräldrar med eftergymnasial utbildning, enligt Skolverkets offentliga statistik (SIRIS). Detta kan jämföras med motsvarande andel i riket som under samma tidsperiod varit 60–62 procent.

Det genomsnittliga meritvärdet för Mogaskolans elever har enligt SIRIS de senaste tre åren varit 209, vilket kan jämföras med det genomsnittliga meritvärdet för elever i riket som under samma period varierat mellan 225–230. Det genomsnittliga

meritvärdet för skolans pojkar har stigit för varje år, från 181 läsåret 2019/20 till 199 läsåret 2021/22. Riksgenomsnittet för pojkar läsåret 2021/22 var 218,8. Det genomsnittliga meritvärdet för flickor har under samma tidsperiod sjunkit för varje år, från 235 läsåret 2019/20 till 218 läsåret 2021/22, med allt större skillnader jämfört med riksgenomsnittet för flickor som läsåret 2021/22 var 240,3.

Skolans genomsnittliga meritvärde sett till föräldrars högsta utbildningsnivå visar att meritvärdet för elever med föräldrar med för- eller gymnasial utbildning under de senaste tre åren har sjunkit för varje år, från 201 läsåret 2019/20 till 181 läsåret 2021/22. Motsvarande resultat för elever i riket var läsåret 2021/22 198. Skillnaden i meritvärde mellan denna elevgrupp jämfört med de elever på skolan som har föräldrar med eftergymnasial utbildning är ökande, och större i jämförelse med motsvarande skillnad i riket.

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer (26 kap. 20 § skollagen). Nedan redovisas de mål och riktlinjer som är relevanta för den här granskningen.

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

Skollagen

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁹

Läroplanen för grundskolan

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.²⁰ Även elever som lätt når de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.²¹ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.²² Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.²³

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna

¹⁹ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

²⁰ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

²¹ 3 kap. 2 § skollagen.

²² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²³ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.²⁴

Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²⁵ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.²⁶

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁷

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skollagen

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.²⁸

Läroplanen för grundskolan

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.²⁹ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda

²⁴ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande.

²⁵ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

²⁶ Ibid.

²⁷ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁸ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

²⁹ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.³⁰

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.³¹ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.³² Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.³³

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.³⁴

³⁰ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

³¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

³² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

³³ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

³⁴ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.